

EUROOPA KOMISJON

Brüssel, 22.6.2012
COM(2012) 348 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Moldova Vabariigi viisavabaduse tegevuskava rakendamise kohta

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Moldova Vabariigi viisavabaduse tegevuskava rakendamise kohta

I. Sissejuhatus

ELi ja Moldova Vabariigi vaheline viisavabaduse dialoogi, mille käigus uuriti Moldova Vabariigi kodanike viisavaba ELi reisimise tingimusi, alustati 15. juunil 2010. Komisjon esitas Moldova ametivõimudele viisavabaduse tegevuskava¹ 24. jaanuaril 2011. Viisavabaduse tegevuskavas nähakse Moldova Vabariigile asjakohaste küsimuste neljas teemarühmas ette mitmesugused kriteeriumid, eesmärgiga võtta vastu õigus- ja poliitiline raamistik (1. etapp) ning seda tulemuslikult rakendada (2. etapp).

Komisjon on esitanud Euroopa Parlamendile ja nõukogule regulaarselt aruandeid viisavabaduse tegevuskava rakendamise kohta. **Esimene eduaruanne** viisavabaduse tegevuskava rakendamise kohta Moldova Vabariigi poolt esitati 16. septembril 2011². 7. oktoobril 2011 toimus kõrgemate ametnike kohtumine, mille vältel esitleti esimest eduaruannet ning arutleti protsessi järgmiste etappide üle.

Viisavabaduse tegevuskava teemarühmade 2, 3 ja 4 hindamissioonid korraldati 2011. aasta oktoobri teises pooles ja novembri alguses ning nendes osalesid ELi liikmesriikide eksperdid, kellega olid kaasas komisjoni talituste ja Euroopa välisteenistuse ametnikud. Kõnealuste eksperdimissioonide eesmärk oli hinnata viisavabaduse tegevuskava esimese etapi kriteeriumide põhjal õigus-, poliitilist ja institutsioonilist raamistikku ning selle vastavust Euroopa ja rahvusvahelistele standarditele. **Eksperdi hinnangud** sõnastati lõplikult 2011. aasta detsembris.

Teine eduaruanne viisavabaduse tegevuskava rakendamise kohta Moldova Vabariigi poolt esitati 9. veebruaril 2012³. 27. veebruaril 2012 toimus kõrgemate ametnike kohtumine, mille vältel esitleti teist eduaruannet ning arutleti protsessi järgmiste etappide üle.

Komisjoni aruanne on viisavabaduse tegevuskava esimese etapi kolmas ja viimane eduaruanne. Selles on esitatud komisjoni koondhinnang Moldova Vabariigi edusammudele viisavabaduse tegevuskava esimese etapi nende kriteeriumide täitmisel, mis on seotud õigus-, poliitilise ja institutsioonilise raamistiku kehtestamisega.

II. Viisavabaduse tegevuskava nelja teemarühma meetmete hindamine

Teemarühm 1: Dokumentide turvalisus, sh biomeetria

Üldhinnang

Õigusraamistik on olemas. On koostatud täpne ajakava Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni nõuetele vastavate biomeetriliste passide täielikuks kasutuselevõtuks, sealhulgas välismaal asuvates Moldova saatkondades, ning samuti Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni nõuetele mittevastavate passide täielikuks kasutuselt kõrvaldamiseks.

Komisjoni hinnangul täidab Moldova Vabariik teemarühma 1 kriteeriumeid.

Üksikasjalikud kommentaarid

¹ Nõukogu dokument 18078/10.

² SEK(2011)1075 (lõplik).

³ SWD(2012)12 (final).

- **Masinloetavate biomeetriliste passide väljastamise õigusraamistiku konsolideerimine täielikus kooskõlas Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni kõige kõrgema tasandi standarditega, tuginedes turvalisele identiteedi haldamisele (rahvastikuregister ja isikut tõendavad dokumendid) ning võttes arvesse isikuandmete piisavat kaitset**

Masinloetavate biomeetriliste passide väljastamise õigusraamistikku, mis on täies kooskõlas Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni kõige kõrgema tasandi standarditega, on täiendatud kahe seadusega, mis võeti vastu 9. juunil 2011, ja valitsuse otsusega, mis võeti vastu 10. mail 2011. Need täiendavad sätted tagavad turvalise identiteedi haldamise konsolideeritud raamistiku. Lisaks sellele võeti 27. detsembril 2011 vastu täiendav seadus, millega tagatakse, et põhimõtet „üks inimene – üks dokument järgitakse nüüd ka diplomaatiliste ja teenistuspasside puhul.

- **Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni nõuetele vastavate biomeetriliste passide täieliku kasutuselevõtu (sh välismaal asuvates Moldova saatkondades) ning Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni nõuetele mittevastavate passide täieliku kasutuselt kõrvaldamise ajakava sisaldava tegevuskava vastuvõtmine**

Täpse ajakavaga tegevuskava on vastu võetud.

- **Korruptsioonivastase võitluse valdkonna selliste koolitusprogrammide koostamine ja eetikakoodeksi vastuvõtmine, mis on suunatud passidega ning isikutunnistuste ja muude isikut tõendavate dokumentidega tegelevatele mis tahes avaliku sektori asutustele**

1. aprillil 2011 võeti vastu kodanike registreerimise ja dokumentide väljastamisega tegelevate töötajate eetikakoodeks. Selles viidatakse tööseadustikule, milles on esitatud koodeksi sätete rikkumise korral kohaldatavad karistused. Koodeksiga kehtestatakse huvide konfliktide, vastuolude ja ebakõladest teatamise kohustusega seotud sätted.

Riigi teaberessursside keskuse (CSIR) „Registru” peadirektor kinnitas 31. mail 2011 korruptsiooni- ja protektsionismivastaste teatavate ennetavate meetmete määruse, millele järgnes 11. augustil 2011 elanikkonna dokumentide ja tsiviilõigusliku seisundi registreerimise valdkonna korruptsiooniriski käsitlev riskijuhtimise tegevuskava. CSIR „Registru” peadirektor kinnitas elanikkonna dokumentide valdkonna korruptsiooniriskide juhtimise kava 5. aprillil 2012. Elanikkonna dokumentidega tegelevate territoriaalüksuste töötajate koolituskursused korraldati 2011. aastal ning 2012. aasta esimesel kolmandikul.

Teemarühm 2: Ebaseaduslik sisseränne, sh tagasivõtmine

Üldhinnang

Piirihalduse valdkonnas võeti vastu asjakohased õigusaktid. Institutsiooniline raamistik on olemas, sh sätted korrupsiooni vastu võitlemise eesmärgil korraldatava koolituse ja rakendatavate eetikakoodeksite kohta.

Rände juhtimise puhul on Moldova Vabariik loonud tervikliku aluse tõhusale rände juhtimise süsteemile ning asjakohane õigusraamistik on olemas. Kuigi mõningad täiendused on vajalikud, on vastuvõetud õigusaktid suurel määral kooskõlas Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega. Suurem osa institutsioonilisest raamistikust on olemas, kuigi rohkem ressursse tuleks suunata asjakohaste sätete rakendamisse.

Varjupaiga valdkonnas on olemas kindel õiguslik alus, mis on suurel määral kooskõlas Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega.

Komisjoni hinnangul täidab Moldova Vabariik üldjoontes teemarühma 2 kriteeriumeid.

Üksikasjalikud kommentaarid poliitikavaldkondade kaupa

Teemarühm 2 / teema 1 – Piirihaldus

- **Piirihalduse õigusraamistiku konsolideerimine, sh riigipiiri käsitleva uue seaduse vastuvõtmine, mis võimaldab Moldova piirivalveteenistusel koostöös kõigi pädevate õiguskaitseasutustega osaleda piiriülese kuritegevuse avastamisel ja uurimisel ning millega laiendatakse piirivalve vastutusala kogu riigi territooriumile, ning piirivalveteenistuse, õiguskaitseasutuste ning muude piirihalduses osalevate asutuste vahelise tõhusa koostöö õigusraamistiku vastuvõtmine**

Riigipiiri käsitlev seadus võeti vastu 4. novembril 2011, avaldati 20. aprillil 2012 ning see jõustub 1. juulil 2012. Selles järgitakse Schengeni piirieskirjade (määrus (EÜ) nr 562/2006) mõisteid ja raamistikku ning võetakse samuti arvesse vedajate vastutust käsitlevat Euroopa Liidu õigusraamistikku. Sellisel kujul tagab see hea raamistiku muude õigusaktide ja poliitiliste dokumentide jaoks. Enne kõnealuse seaduse jõustumist on kavas vastu võtta asjakohased täiendavad eeskirjad.

Piiripolitsei käsitlev seadus võeti vastu 28. detsembril 2011, avaldati 20. aprillil 2012 ning see jõustub 1. juulil 2012. Seadusega tagatakse hea alus piirivalveteenistuse demilitariseerimisele ning kutseliseks muutmisele, mille tulemusena kujundatakse sellest piiripolitsei. Seadusega luuakse kindel alus ajakohasele piirihaldusele. Sellega antakse samuti piiripolitseile tõhusaks piiripolitsetööks vajalikud pädevused ja täidesaatsvad volitused. Eelkõige võimaldab kõnealune õigusakt piiripolitseil osaleda koostöös kõigi pädevate õiguskaitseasutustega piiriülese kuritegevuse avastamisel ja uurimisel. Sellega laiendatakse samuti piiripolitsei vastutusala kogu riigi territooriumile. Lisaks sellele sätestatakse seadusega õigusraamistik piiripolitsei, muude õiguskaitseasutuste ning piirihalduses osalevate muude asutuste vaheliseks tõhusaks koostööks. Koostöökorraldust, töömenetlusi ja ülesannete jaotust tuleks siiski edaspidi täpsemalt selgitada. Eelkõige tuleks vähemalt koostööprotokollide abil leppida kokku välismaalaste jälgimise ning avastatud ebaseaduslike sisserändajate ja varjupaigataotlejatega tegelemise menetlused.

Rikkumisseadustiku muutmise seadus võeti vastu 21. oktoobril 2011, avaldati 16. detsembril 2011 ja see jõustub 1. juulil 2012. Sellega antakse piiripolitseile pädevused selliste haldusrikkumiste uurimiseks nagu riigipiiri korra ja riigipiiri ületamise eeskirjade rikkumine, piirimärkide kahjustamine ja lõhkumine ning välismaalaste elamisõiguste eeskirjade rikkumine Moldova Vabariigis.

Seadus, mis käsitleb rikkumisseadustiku muutmist seoses vedajate vastutusega võeti vastu 23. veebruaril 2012. Sellega kehtestatakse karistused välismaalaste riiki transportimise eeskirjade rikkumise eest ning see on kooskõlas rahvusvaheliste ja Euroopa standarditega.

Moldova piirivalveteenistusel on koostöölepingud ja ühised protokollid naaberriikidega (s.o Rumeenia ja Ukrainaga) ning neis on sätestatud naaberriikide piirivalvuritega koostöö tegemise alus. Koostöölepingud on allkirjastatud ka mitme ELi liikmesriigiga (Läti, Leedu, Eesti, Ungari ja Poolaga) ning samuti Venemaa ja Gruusiaga. Piirivalveteenistus kavatses 2012. aastal lõplikult vormistada koostöölepingud Valgevene ja Kasahstani piirivalveteenistustega. 2008. aasta augustis allkirjastati töökokkulepe Euroopa Liidu liikmesriikide välispiiril tehtava operatiivkoostöö juhtimise Euroopa agentuuriga (Frontex) ning Moldova Vabariik teeb täiel määral ja aktiivselt koostööd Euroopa Liidu piirihaldamise abimissiooniga (EU BAM). Frontex ja Moldova Vabariik allkirjastasid 2011. aasta detsembris uue, 2012.–2014. aasta koostöökava.

- **Piirihalduse valdkonnas õigusaktide, korralduse, taristu ja seadmete edasise arendamise ning piisavate finants- ja inimressursside tagamise ajakava ja erieesmärgi sisaldava integreeritud piirihalduse riikliku strateegia tulemusliku rakendamise tegevuskava vastuvõtmine**

2011.–2013. aasta integreeritud piirihalduse riiklik strateegia võeti vastu 27. detsembril 2010. Selles käsitletakse kõiki teemasid, mis on tõhusa piirihalduse jaoks asjakohased, ning see on kooskõlas Euroopa standardite ja parimate tavadega.

2011.–2013. aasta integreeritud piirihalduse tegevuskava kinnitati 16. mail 2011. See sisaldab üksikasjalikumaid kavasisid selle kohta, kuidas integreeritud piirihalduse riiklik strateegia ellu viiakse, sh konkreetseid eesmärgi ja meetmeid. Nagu integreeritud piirihalduse strateegia, on ka integreeritud piirihalduse tegevuskava hästi koostatud ja see sisaldab kõiki teemasid, mis on integreeritud piirihalduse strateegia elluviimiseks asjakohased. Põhieesmärgid hõlmavad valdkondi, mis on seotud õigus- ja poliitilise raamistikuga, piirikontrolli ning asutustevahelise ja rahvusvahelise koostöö parandamisega ning organisatsioonilise struktuuri, inimressursside juhtimise, logistika ja riskianalüüsi süsteemi arendamisega. Rakendamise etapis tuleks integreeritud piirihalduse tegevuskava täiendada üksikasjalikumate kavade, mis hõlmavad muu hulgas seadmete ja vahendite hulka ja asukohti, ning samuti kavade koordineerimiskeskuste, õhuseireteenistuse ning dokumentide uurimiskeskuse asutamise kohta.

Õigusraamistikuga on ette nähtud piisavad finants- ja inimressursid piirijuhtimise valdkonnas.

- **Korruptsioonivastase võitluse valdkonna selliste koolitusprogrammide koostamine ja eetikakoodeksite vastuvõtmine, mis on suunatud konkreetselt piirivalvuritele, tolliametnikele ja muudele piirihaldusega tegelevatele ametnikele**

Nii põhihariduse kui ka ülikooli tasemel on koostatud mitu teoreetilist ja praktilist koolitusprogrammi. Samuti korraldatakse (asutusesisestele ja -välisestele) töötajatele täiendkoolitusi, mille eesmärk on parandada nende kutseoskusi. Kasutusel olevad koolitusprogrammid tagavad hea raamistikuga kutselise piirihalduse võimaldamiseks.

Olemas on asjakohane poliitiline raamistik korruptsiooni ennetamiseks ja ametnike eetilise käitumise tagamiseks. Piirivalvurite deontoloogiline käitumiskoodeks, mis sisaldab eeskirju huvide konflikti korral tegutsemise ja jõu kasutamise põhimõtete kohta, kinnitati 13. juunil 2008. Tolliteenistusel on samalaadne eetikakoodeks. Lisaks sellele on piiripolitseid käsitlevas seaduses sätestatud piiripolitseinike õigused ja kohustused ning see sisaldab ka eetikanorme. Integreeritud piirihalduse strateegia ja integreeritud piirihalduse tegevuskava sisaldavad korruptsiooni ennetamise meetmeid. Neis võetakse arvesse Schengeni kataloogis esitatud soovitusi ja parimaid tavaid. Lisaks sellele on Euroopa Liidu piirihaldamise abimissiooni raames tehtud mitu korruptsioonivastast algatust.

Teemarihm 2 / teema 2 – Rände juhtimine

- **Rändepoliitika õigusraamistiku konsolideerimine, sealhulgas selliste meetmete konsolideerimine, mille abil taasintegreeritakse Moldova kodanikke, kes pöörduvad tagasi vabatahtlikult või ELi ja Moldova Vabariigi vahelise tagasivõtulepingu raames, ja mille abil võideldakse ebaseadusliku rände vastu (sh jõupingutused tagasivõtulepingute sõlmimiseks peamiste päritoluriikidega ja ebaseaduslike rändajate avastamine riigi territooriumil)**

Moldova Vabariigis viibivaid välismaalasi käsitlev uus seadus võeti vastu 16. juulil 2011. See on raamseadus Moldova Vabariigis välismaalastele elamisõiguste andmise õigusmenetluste kohta. Selle laialdased sätted hõlmavad kõiki sisserändega seotud valdkondi. Alates 2011. aasta juulist on olnud kasutusel täiendavad töömenetlused, mis muudavad uue seaduse paremini arusaadavaks. Siiski kehtivad välismaalaste õiguspärase Moldova Vabariigis viibimise kohta veel mõningad vanemad riiklikud seadused. Õiguskindluse suurendamiseks tuleks need tühistada ja uude seadusesse integreerida (vt ka temarihm 4 allpool).

Uue välismaalaste seadusega asutati 2011. aasta jaanuaris rände- ja varjupaigaametis kõikide teenuste osutamise ühtne keskus. Uus seadus muudab viisade saamise ning Moldova Vabariigis elamise ja töötamise õiguse saamise taotluste esitamise menetluse arusaadavamaks ja lihtsamaks. See on tähtis samm edasi rände juhtimise süsteemi arendamisel.

Välismaalaste integreerimise seadus võeti vastu 27. detsembril 2011, avaldati 13. märtsil 2012 ja see jõustub 1. juulil 2012. Seadus tagab suurema õiguskindluse Moldova Vabariigis elavatele ja asjaomastele tingimustele vastavatele välismaalastele võimaldatavate integreerimisega seotud õiguste ja vahendite suhtes.

Moldovast pärit rändajate riiki taasintegreerimise valdkonnas töötab Moldova Vabariik välja uut tegevuskava, millega asendatakse endine tegevuskava, mis käsitles Moldovast pärit võõrtöötajate välismaalt tagasipöördumise soodustamist. Ellu on viidud mitu meetet, näiteks programm PARE 1+1, millega nähakse ette ettevõtlusoskuste koolitus ning rahaline abi uutele alustavatele ettevõtjatele. Lisaks sellele on rakendatud meetmeid, mis on suunatud oskuste ja kvalifikatsioonide tunnustamise süsteemi parandamisele ning samuti kohaliku tööturu tugevdamisele, sh ELi ja Moldova vahelise liikuvuspartnerluse raames.

Seadus, mis käsitleb Moldova Vabariigi liitumist kodakondsuseta isikute seisundi konventsiooniga, võeti vastu 27. detsembril 2011. Kodakondsuseta vähendamise konventsiooniga liitumist käsitlev seadus võeti vastu 8. detsembril 2011. Nimetatud seadused kõrvaldavad selles valdkonnas esineva seaduslõnga.

Moldova Vabariik väljastas välismaalaste ebaseadusliku riigis viibimise vastast võitlust käsitlevad meetodilised soovitusid, millega sätestatakse tegevussuunised kohalikul tasandil töötavatele sisserändeametnikele.

Institutsioonilise suutlikkuse osas võib märkida, et rände- ja varjupaigaametile kui Moldova Vabariigi territooriumil rändevoogude juhtimise eest vastutavale peamisele organile anti

laialdased õigused. Eelkõige kohalikul tasandil on vaja rände- ja varjupaigaameti suutlikkuse suurendamist jätkata ning samuti on vaja koostada siseministeeriumi asjaomaste ametiasutuste koostööprotokollid, millega selgitataks pädevuse jagunemist sisserändemenetluste ajal.

Moldova Vabariik on sõlminud tagasivõtulepingud Euroopa Liidu (kehtib 1. jaanuarist 2008), Ukraina (1997), Šveitsi (2004 ja 2010), Norra (2006), endise Jugoslaavia Makedoonia vabariigi (2008), Serbia (2011) ja Taaniga (2011). 2009. aastast 2011. aastani allkirjastas Moldova Vabariik ELi ja Moldova Vabariigi vahelise tagasivõtulepingu täiendavad rakendamisprotokollid 11 ELi liikmesriigiga. Läbirääkimised on käimas veel 11 ELi liikmesriigiga.

Vahepeal jätkuvad läbirääkimised Moldova Vabariigi ja ebaseaduslike rändajate peamiste päritoluriikide vaheliste tagasivõtulepingute üle. 2007. aastal kiideti heaks ja saadeti Venemaale, Usbekistanile, Tadžikistanile, Gruusiale, Aserbaidžaanile, Armeeniale, Kasahstanile, Valgevenele, Kõrgõzstanile, Türkmenistanile, Türgile, Süüriale, Bangladeshile, Indiale, Liibanonile, Pakistanile, Jordaaniale, Afganistanile, Iraanile, Iraagile, Hiinale, Bosniale ja Hertsegoviinale ning Montenegrole ilma loata riigis elavate isikute tagasivõtu valitsustevahelise lepingu eelnõu. Läbirääkimised on tulemuslikult käimas Venemaa, Montenegro ning Bosnia ja Hertsegoviinaga. Ukrainaga on alustatud läbirääkimisi uue tagasivõtulepingu allkirjastamise kohta. Türgiga peetavate läbirääkimiste puhul on täheldatud teatavaid edusamme. Türgi ametiasutused on palunud Moldova ametiasutustel kaaluda viisavabaduse kehtestamist. Moldova Vabariigi sõnul oleks üks selle eeltingimustest tagasivõtulepingu sõlmimine Türgiga.

- **Rände juhtimise riikliku strateegia vastuvõtmine rändepoliitika õigusraamistiku tulemuslikuks rakendamiseks ning sellise tegevuskava vastuvõtmine, mis sisaldab ajakava, erieesmärke, tegevusi, tulemusi, tulemusnäitajaid ning piisavaid inim- ja finantsressursse**

Rände- ja varjupaigastrateegia võeti vastu 6. juulil 2011. See on tähtis poliitiline vahend rändevoogude juhtimiseks. Strateegias määratakse kindlaks eesmärgid piisavalt pikaks ajavahemikuks (2011–2020) ning põhimõtted, millega tagatakse poliitika terviklik ja järjepidev rakendamine. Sellega antakse samuti Moldova Vabariigis rändeprotsessi tegevuste koordineerimise roll valitsuse komisjonile. Strateegia viiakse ellu tegevuskava (2011–2015) abil, mis võeti vastu 8. novembril 2011. Tegevuskava hõlmab üksikasjalikke tegevusi strateegia pikaajaliste eesmärkide saavutamiseks, vahendite eraldamist, vastutavaid institutsioone, tähtaegu ja edunäitajaid.

Asjaomastele ametiasutustele (eelkõige rände- ja varjupaigaametile) tuleks võimaldada strateegia üldisel rakendamisel nende ülesannete täitmiseks vajalikud inimressursid.

- **Rändevoogude ja rände struktuuri seiremehhanismi loomine ning selle kaudu Moldova Vabariigi jaoks korrapäraselt uuendatava rändeprofiili koostamine, esitades andmed nii seadusliku kui ka ebaseadusliku rände kohta, ning nende organite asutamine, kes vastutavad rändevoogusid ja rände struktuuri käsitlevate andmete kogumise ja analüüsimise eest**

Keerukas laiendatud rändeprofiili ülesanne, mida täidab Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon Moldova Vabariigis Euroopa Komisjoni rahalisel toel, on hästi edenenud. See vahend aitab Moldova ametivõimudel rännet paremini juhtida ja kaasata rändeküsimusi riigi üldiseks arendamiseks muudesse poliitikavaldkondadesse, näiteks tööhõive- ja sotsiaalpoliitikasse. Rändeprofiili peeti parimaks tavaks ülemaailmsel rännet ja arengut käsitleval foorumil, mis toimus 2011. aasta detsembris, ning Moldova ametiasutused on selles valdkonnas oma kogemusi aktiivselt jaganud. Rände- ja varjupaigaametile tehti ülesandeks rändeprofiili regulaarselt uuendada.

Loomisel on rände ja varjupaiga integreeritud automaatne teabesüsteem. Praegu töötatakse välja erinevaid allsüsteeme. Täpsustamist vajab rändajaid käsitlevate andmete kogumise ja analüüsimise valdkonnas tehtav ametitevaheline koostöö, sh rändajate kohta andmeid sisaldavate teabesüsteemide omavahelise seotuse määär.

Teemarühm 2 / teema 3 – Varjupaigapoliitika

- **Varjupaigapoliitika õigusraamistiku konsolideerimine pagulaste või muul viisil kaitstud isikute integreerimist käsitlevate õigusaktide vastuvõtmise teel**

Moldova Vabariik on väga lühikese aja jooksul võtnud vastu varjupaika käsitleva põhjaliku õigusraamistiku. Kõige tähtsam seadus on varjupaigaseadus, mis võeti vastu 18. detsembril 2008 ja jõustus 13. märtsil 2009. Sellega tagatakse vajalik institutsiooniline raamistik ja vajalikud õigusmenetlused ja -põhimõtted ning see on üldjoontes kooskõlas Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega. Mõningaid selle elemente tuleb siiski täiustada. Seaduses nähakse pagulastele ette võimalus esitada taotlus reisidokumendi saamiseks, kuid see ei kohusta ametiasutusi seda väljastama (tegemist on vabatahtliku sättega). Rakendamise etapis tuleb tegutseda selle nimel, et tagada reisidokumentide üleandmine rahvusvahelise kaitse all olevatele isikutele. Ametiasutuste plaanide kohaselt on nad suutelised dokumente väljastama alates 2012. aasta juulist. Lisaks sellele nähakse seaduses võrreldes 1951. aasta konventsiooniga ette laiem alus pagulaseks mittetunnistamiseks ja tagasisaatmiseks. Seadust tuleks selles osas konventsioonile kohandada. Seaduses tuleks samuti teha mõningaid täiendusi, et võimaldada varjupaigataotlejatel selgitada oma juhtumiga seotud mis tahes vastuolusid ja lünki ning saada juurdepääs vestluse kohta koostatud aruandele.

Välismaalaste integreerimise seadus võeti vastu 27. detsembril 2011, avaldati 13. märtsil 2012 ja see jõustub 1. juulil 2012 (vt teema 2 eespool). See sisaldab sätteid selle kohta, kuidas praktikas rakendada pagulaste ja humanitaarkaitse alla kuuluvate isikute õigusi, mida on kirjeldatud varjupaigaseaduses. Selleks sätestatakse seaduseelnõus vajalik institutsiooniline raamistik ning vajalikud õiguslikud menetlused, mehhanismid ja põhimõtted. Sellega luuakse samuti kesktasandi ja kohalike riigiasutustega koordineerimise mehhanismid. Integreerimisprotsessi lihtsustamiseks peaks Moldova Vabariik samuti kaaluma pagulaste, humanitaarkaitse alla kuuluvate isikute ja kodakondsuseta isikute kodakondsuse saamise eelduseks olevate elukohanõuete vähendamist praegusest kaheksa-aastase õiguspärase ja alalise elukoha nõudest viie aastani või lühema ajavahemikuni.

Varjupaigataotlejate majutuskeskuse tegevuse määrus on üldjoontes kooskõlas Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega. Kõige tähtsamad õigused, kohustused ja menetlused on määrusega hõlmatud. Siiski võiks teha mõningaid täiendusi, sh haavatavate rühmade erisätete valdkonnas või andes tingimusteta õiguse psühholoogilisele ja sotsiaalabile.

Teemarihm 3: Avalik kord ja turvalisus

Üldhinnang

Organiseeritud kuritegevuse ennetamise ja selle vastu võitlemise õigus- ja poliitiline raamistik on olemas. Organiseeritud kuritegevust käsitlev seadus ning tegevuskava ja sellega kaasnev strateegia on vastu võetud ning need on üldjoontes kooskõlas Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega.

Inimkaubanduse ennetamise ja selle vastu võitlemise õigus- ja poliitiline raamistik on konsolideeritud ja kooskõlas Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega. 2012.–2013. aasta tegevuskavas sätestatakse terviklik lähenemisviis inimkaubandusega tegelemiseks.

Korruptsioonivastase poliitika valdkonna terviklik õigus- ja poliitiline raamistik on kasutusel ja konsolideerimise hilises etapis. Moldova Vabariik on vastu võtnud ja võtab peagi vastu märkimisväärsel arvul seadusandlikke muudatusi, mille eesmärk on viia õigusraamistik vastavusse peamiste Euroopa ja rahvusvaheliste õigusaktidega. Korruptsioonivastane strateegia ja 2012.–2013. aasta tegevuskava on vastu võetud. Samuti on vastu võetud majanduskuritegevuse ja korruptsiooni vastu võitlemise keskust (mis nimetati ümber **riiklikuks korruptsioonivastase võitluse keskuseks**) käsitlev uus seadus. Tõhusa rakendamise tagamiseks tuleks strateegilist planeerimist ja vajaduste hindamist veelgi täiustada. Institutsioonide suutlikkust, volituste jaotust ja koostööd korruptsioonivastase võitluse valdkonna ülesannete täitmisel tuleks veelgi parandada.

Õiguskaitseasutuste koostöö valdkonnas tuleks tõhusa teabevahetuse tagamiseks koordineerimist veelgi täiustada. **Rahapesu** ja **terrorismi rahastamise** ennetamise ning nende vastu võitlemise õigus- ja poliitiline raamistik on kooskõlas Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega.

Moldova Vabariik on liitunud ÜRO ja Euroopa Nõukogu konventsioonidega, mis käsitlevad avaliku korra ja turvalisuse valdkonda, ning valdava enamiku ÜRO ja Euroopa Nõukogu konventsioonidega, mis käsitlevad terrorismi vastu võitlemist. Eelkõige EL peaks võtma täiendavaid meetmeid läbirääkimiste pidamiseks Europoli ja Eurojustiga sõlmitavate kokkulepete üle.

Andmekaitse valdkonnas vastu võetud õigus- ja institutsiooniline raamistik on üldjoontes kooskõlas Euroopa standarditega. Moldova Vabariik on **uimastitevastase poliitika** valdkonnas kehtestanud vajaliku õigus-, poliitilise ja institutsioonilise raamistiku, mis on kooskõlas Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega. **Kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö** õigusraamistikku on veelgi rohkem konsolideeritud. Moldova Vabariik on allkirjastanud kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa Nõukogu konventsiooni 2. lisaprotokolli, mis ootab nüüd ratifitseerimist.

Ellu on viidud kogu avaliku korra ja turvalisuse valdkonna jaoks tähtsaid **institutsioonide reforme**, näiteks siseministeeriumi ning selle alluvuses olevate ja detsentraliseeritud struktuuride reform ja õigussüsteemi reform, ning neid on seejärel edasi arendatud: 2012. aasta märtsis loodi reformikeskus; praegu rakendatakse siseministeeriumi 2012.–2014. aasta strateegilist arengukava; peagi võetakse vastu reformiprotsessi jaoks asjakohased täiendavad õigusaktid. Käimas on õigussüsteemi reform ning parlament on kinnitanud strateegia rakendamise tegevuskava.

3. teemarihma tegevuskavade puhul pööratakse eriti suurt tähelepanu nende eeldatavatele tulemustele, ajavahemikele/tähtpäevadele, tulemusnäitajatele ning nende rakendamiseks vajalikele inim- ja finantsressurssidele.

Komisjoni hinnangul täidab Moldova Vabariik üldjoontes teemarihma 3 kriteeriumeid.

Üksikasjalikud kommentaarid

Teemariühm 3 / teema 1 – Organiseeritud kuritegevuse, terrorismi ja korrupsiooni ennetamine ja nende vastu võitlemine

- **Organiseeritud kuritegevuse ennetamise ja selle vastu võitlemise seaduse ning tervikliku strateegia vastuvõtmine koos ajakava, erieesmärgide, tegevusi, tulemusi, tulemusnäitajaid ning piisavaid inim- ja finantsressursse hõlmava tegevuskavaga**

Parlament võttis organiseeritud kuritegevuse ennetamise ja selle vastu võitlemise seaduse läbivaadatud versiooni vastu 22. märtsil 2012. Seadusega kehtestatakse ennetavate ja protseduuriliste meetmete eristus ning tuuakse välja organiseeritud kuritegevuse valdkonnas kohaldatavad menetlused. See sisaldab muu hulgas meetmeid uute rühmituste või kuritegelike organisatsioonide tekke ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks, meetmeid kuritegevuse ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks, organiseeritud kuritegevuse ennetamise ja selle vastu võitlemise teabekampaaniaid ning organiseeritud kuritegevusse kaasatuse soodumusega inimeste operatiivset järelevalvet käsitlevaid sätteid. Seaduses märgitakse samuti ära ametiasutused, kes on kõnealuses valdkonnas pädevad: peaprokuratuur, siseministeerium, justiitsministeerium, luure- ja turvateenistus, korrupsioonivastase tegevuse keskus ning piiripolitsei.

Seadusega tagatakse alus ekspertide kutsekoolituseks koostöös rahvusvaheliste ja valitsusväliste organisatsioonidega. Seadusele tuleks siiski kasuks selle täiendav vastavusseviimine horisontaalsete Euroopa ja rahvusvaheliste õigusaktidega, näiteks Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise konventsiooniga. Samuti võiks sellesse lisada täpsemaid mõisteid organiseeritud rühmituste ja kuritegude kohta, mille suhtes seadust kohaldatakse. Lisaks võiks täiendavalt vastavusse viia organiseeritud kuritegelikus rühmituses osalemise kuriteona käsitamise, vara konfiskeerimise ja arestimise, jurisdiktsiooni, süüdimõistetud isikute üleandmise, õigusemõistmise takistamise kuriteona käsitamise, tunnistajate kaitse, ohvrite abistamise ja kaitse ning samuti organiseeritud kuritegevuse laadi ja ulatuse andmete kogumise ja analüüsimisega seotud sätteid.

Poliitilise raamistiku valdkonnas kinnitas valitsus 22. juunil 2011 organiseeritud kuritegevuse ennetamise ja selle vastu võitlemise 2011.–2016. aasta strateegia ning 11. novembril 2011 vastava tegevuskava. Strateegias nähakse ette organiseeritud kuritegevusega seotud ohtude ja riskide pidev hindamine. Sellega kehtestatakse organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise peamised põhimõtted, üldeesmärgid ning samuti valdkonna ametiasutuste pädevused. Strateegia peamised eesmärgid on institutsioonide ja funktsioonide arengu edendamine juhtimissuutlikkuse parandamiseks, õigusaktide ühtlustamiseks, operatiivtegevuse parandamiseks, rahvusvahelise koostöö koondamiseks ning riigiasutuste vahelise koostöö tugevdamiseks. Sellega luuakse hea alus organiseeritud kuritegevusega võitlemiseks, kui valitud meetodid ja meetmed on tõhusad. Tegevuskava hõlmab järgmisi valdkondi: tegevuse ja institutsioonide arendamine, ametitevahelise ja rahvusvahelise koostöö tugevdamine, juhtimissuutlikkuse parandamine ja ajakohastamine, institutsioonide suutlikkuse suurendamine ning õigusraamistiku kohandamine ELi standarditele. Tegevuskava hõlmab mitmeid üldeesmärgi, mis on piisavad, kuid selles ei määrata iga meetme jaoks kindlaks selle rakendamise ajakava ning samuti ei ole mõningad tulemusnäitajad mõõdetavad või piisavalt täpsed.

Institutsioonilise raamistiku kohta võib märkida, et organiseeritud kuritegevuse ennetamise ja selle vastu võitlemise valdkonnas on pädevad mitu üksust. Peaprokuratuur koordineerib

nende üksuste operatiivtegevust. Peaprokuröri rolli tuleks kooskõlas käimasolevate reformidega (eelkõige kohtusüsteemi ja kriminaalõiguse reformid) veelgi suurendada.

- **Inimkaubanduse ennetamise ja selle vastu võitlemise õigusraamistiku konsolideerimine ning ajakava, erieesmärged, tegevusi, tulemusi, tulemusnäitajaid ning inim- ja finantsressursse hõlmava vastava riikliku kava korrapärane ajakohastamine**

Inimkaubanduse ennetamise ja selle vastu võitlemise õigus- ja poliitilist raamistikku on juba mitme aasta jooksul konsolideeritud. Inimkaubanduse ennetamise ja selle vastu võitlemise raamseadus võeti vastu 2005. aastal ning seda on täiendatud mitmete muude õigusaktidega, sh kriminaalseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku asjakohaste sätetega ning rahvusvaheliste konventsioonidega.

Parlament võttis Euroopa Nõukogu konventsiooni (Lanzarote konventsioon) (mis käsitleb laste kaitset seksuaalse ärakasutamise ja kuritarvitamise eest) ratifitseerimise seaduse vastu 19. detsembril 2011. Ratifitseerimiskiri anti Euroopa Nõukogule hoiule 12. märtsil 2012 ja konventsioon jõustub 1. juulil 2012. Parlament võttis riiklike õigusaktide Lanzarote konventsiooniga kohandamise eesmärgil kriminaalseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja täiendamise seaduse vastu 12. aprillil 2012.

Inimkaubanduse ennetamise ja selle vastu võitlemise 2010.–2011. aasta kava kiideti heaks 13. septembril 2010 ning see hõlmas kõnealuse nähtusega tegelemiseks vajalikke meetmeid. Täiendav kava, milles olid sätestatud täpsemad meetmed, kinnitati 21. detsembril 2010. Üks selle eesmärkidest oli täiustada selliste inimkaubanduse juhtumite uurimist ja nende eest süüdistuse esitamist, millesse on segatud avalikud teenistujad. Selle eesmärk oli samuti suurendada inimkaubanduse ohvriks olevate laste kaitset, mis on siiani suur probleem. Selles käsitleti riiklikku ja rahvusvahelist koostööd, teadlikkuse suurendamist ja teavitamist. Mõlemad tegevuskavad hõlmasid enamikku nõutud elementidest, s.o ajakava, erieesmärged, tegevusi ja eeldatavaid tulemusi, kuid neis puudusid tulemusnäitajad ning konkreetsete arvude eelarvevahendite ja muude ressursside kohta.

Koostatud on uus 2012.–2013. aasta tegevuskava ning see kiidetakse heaks eeldatavasti 2012. aasta juunis. Uus tegevuskava sisaldab elemente, mis eelmistes tegevuskavades puudusid. Üks näide on haavatavate rühmade (eelkõige mahajäetud laste – nn sotsiaalsete orbude) inimkaubanduse ohvriks langemise ennetamine / vastane kaitse. Uues tegevuskavas on sätestatud tulemusnäitajad, kuid seal ei kirjeldata üksikasjalikult elluviimise meetmeid. See sisaldab jaotist, mille eesmärk on tegevuskava järelevalve ja hindamise parandamine. See keskendub peamiselt inimkaubandusevastase tegevuse suuremale koordineerimisele (nii riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil), inimkaubanduse ennetamisele suutlikkuse ja teadlikkuse suurendamise kaudu, sotsiaalabile ja ohvrite kaitsele ning uurimis- ja menetlussüsteemide parandamisele. See on üldjoontes kooskõlas inimkaubandust käsitlevate rahvusvaheliste ja Euroopa õigusaktidega.

Institutsiooniline raamistik on olemas ja konsolideeritud. Inimkaubanduse vastu võitlemise keskus asutati 2006. aastal ning see toimib täielikult. Kõnealuste valdkondade asjakohased struktuurid on paigas nii haldustasandil, kus tegutseb inimkaubanduse vastu võitlemise riiklik komisjon, mis on valitsuse nõustamisorgan, kui ka süüdistuse esitamise tasandil, kus teeb järelevalvet koordineerimisnõukogu, mille eesistuja on peaprokurör, kes tundub olevat täiel määral inimkaubanduse vastasesse võitlusesse kaasatud. Lisaks sellele hõlmab inimkaubanduse ohvrite abistamise ja kaitse riiklik suunamissüsteem, mis on valitsusasutuste ja valitsusväliste asutuste vahelise koostöö raamistik, ka piirkondlikul tasandil loodud mitmes valdkonnas tegutsevaid meeskondi.

- **Korruptsiooni ennetamist ja selle vastu võitlemist käsitlevate õigusaktide vastuvõtmine ning majanduskuritegude ja korruptsiooni vastu võitlemise keskuse korruptsioonivastase tegevuse süvendamine; korruptsioonivastase võitluse eest vastutavate ametiasutuste tegevuse koordineerimise ja nendevahelise teabevahetuse parandamine**

Korruptsiooni ennetamise ja selle vastu võitlemise raamseadus võeti vastu 2008. aastal ning seda on seejärel muudetud. Seadust on täiendatud terve hulga asjakohaste õigusaktidega (näiteks huvide konflikti seadus, avalike teenistujate käitumiskoodeksi seadus, riigiteenistuse ning riigiteenistujate seisundi seadus, tähtsate riigiametnike sissetuleku ja varade deklareerimise ning järelevalve seadus, riigihangete seadus jne), sh kriminaalseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku ja haldusrikkumiste seadustiku asjakohaste sätetega.

Riiklike õigusaktide Euroopa ja rahvusvaheliste nõuetega vastavusse viimise eesmärgil **on õigusraamistiku parandamiseks võetud mitmeid täiendavaid meetmeid**. 2011. ja 2012. aastal on koostatud ja vastu võetud märkimisväärsel hulgal õigusakte. Õigusaktide muudatused on muu hulgas seotud järgmisega: korruptsioonisüütegude määratluse laiendamine välisriikide ja rahvusvahelistele ametnikele; altkäemaksusüütegude määratluse laiendamine kõnealuse rikkumisega hõlmatud kuriteoelementidele (näiteks „pakkumine” ja „andmine”); kriminaalvastutuse kohaldamine hääletajate mõjutamise suhtes; konfiskeerimise erimeetmete ja eriettevaatusabinõude kehtestamine kahjude kompenseerimiseks ning meetmed kolmanda isiku vara konfiskeerimiseks juhul, kui kolmas isik oli vara ebaseaduslikust päritolust teadlik; haldusrikkumiste seadustikus sätestatud proteksionismi ja huvide konflikti eest karistamise süsteemi muudatused; vastutuse kehtestamine juriidilistele isikutele nende aktiivse osalemise eest korruptsioonisüütegudes.

Vastu on võetud täiendavad seadusandlikud muudatused, mille eesmärk on kohandada riiklike õigusakte Euroopa Nõukogu korruptsioonivastase riikide ühenduse (GRECO) soovitudele või ÜRO korruptsioonivastase konventsiooni nõuetele, mis on näiteks järgmised: valede raamatupidamisandmete esitamise käsitlemine kuriteona, riigiteenistujate käitumiskoodeksi rikkumiste karistamise süsteemi tugevdamine, korruptsioonisüütegudest teatamise nõuete karmistamine. Praktikas tuleks täiendavalt parandada meetmeid nii era- kui ka avaliku sektori informaatoreid kaitseks kättemaksu eest.

Osaliselt on arvesse võetud GRECO teise hindamisvooru raames esitatud soovitusid kõigi korruptsioonijuhtumite puhul uurimise erimeetmete kasutamise õigusraamistiku kohta. Uurimise erimeetmeid võib kasutada ainult raskete kuritegude korral ning mitte tavapärase korruptsioonisüütegude puhul. Õigusraamistikku muudeti, et suurendada aktiivse ja passiivse altkäemaksu andmise eest ettenähtavate karistuste määra. Selle tulemusena muutus kõnealune õigusrikkumine automaatselt raskeks kuriteoks, mille puhul võib võtta uurimise erimeetmeid. Uurimise erimeetmete võtmise sätete ulatust ei ole siiski laiendatud muudele tavapärasele korruptsioonisüütegudele, mis jäävad allapoole raskete kuritegude künnist, näiteks mõjuvõimuga kauplemisele.

On võetud täiendavaid meetmeid, et tegeleda GRECO kolmanda hindamisvooru mõningate soovitudega, seda eelkõige **süüdistuste** puhul (näiteks korruptsioonisüütegude ulatus, juriidilise isiku vastutus, korruptsioonisüütegude ulatus erasektoris, aktiivse mõjuvõimuga kauplemise käsitlemine kuriteona jne).

Parteide ja valimiskampaaniate rahastamine on valdkond, kus GRECO on toonud esile mitmesuguseid tõsisid vajakajäämisi, millega tuleb esmajärjekorras tegeleda, et tagada nii parteide korrapärase rahastamise kui ka valimiskampaaniate rahastamise täielik läbipaistvus, tõhus järelevalve ning tulemuslik, proportsionaalne ja hoiatav karistussüsteem. Praegu kontrollib parteide ja valimiskampaaniate rahastamist keskvalimiskomisjon, mis koosneb

ühelsast liikmest (kellest ainult kolm on alalised). Praegust raamistikku oleks võimalik veelgi parandada, et võimaldada vajalikud tagatised parteide ebaseadusliku rahastamise kõigi juhtumite avastamiseks ja tulemuslikuks karistamiseks. GRECO soovitude järgimiseks on praegu koostamisel parteide ja valimiskampaaniate rahastamise õigusakti eelnõu.

Moldova ametivõimud jätkavad 2012. aastal GRECO soovitude rakendamise kohta aruannete esitamist. Moldova Vabariik peaks jätkama GRECO soovitude rakendamist ning esitama täiendavat teavet selle kohta, kuidas peamisi GRECO soovitusi rakendatakse.

Riigihanked on jätkuvalt üks korrupsioonile kõige vastuvõtlikumatest valdkondadest, kus on märkimisväärseid puudujääke. Kõnealust valdkonda mõjutab mitu seadust ning on peetud aktiivseid arutelusid selle üle, kas kõnealustes seadustes esitatud mõisted on seonduvaid suuri riske arvesse võttes piisavad. Pragune süsteem hõlmab kohustuslikku nõuet avaldada enne hankemenetluse kava koostamist teade hanke korraldamise kavatsuse kohta. Teateid siiski tihti ei avaldata ja kava ei koostata. Karistussüsteem ei ole piisav. Tuleb teha rohkem jõupingutusi, et tagada täiesti läbipaistev riigihankemenetlus ning hoiatavad karistused, mida kohaldatakse õigusaktide nõuete eiramise korral.

Huvide konfliktide, vastuolude ja varadeklaratsioonide puhul on õigusraamistik olemas. Kõige suuremad puudujäägid on seotud kontrollimise ja karistusmehhanismide tõhususega. Parlament võttis **riikliku aususkomisjoni** kohta seaduse vastu 2011. aasta detsembris. Riiklik aususkomisjon vastutab huvide konfliktide, vastuolude ja varadeklaratsioonide kontrollimise eest, kuid komisjon ei ole oma tööd veel alustanud. Seaduses sätestatakse riikliku aususkomisjoni ülesanded ja volitused, selle korraldus ja järgitavad menetlused. Kuigi on teretulnud, et huvide konfliktide, varadeklaratsioonide ja vastuolude põhjalikuks kontrollimiseks on määratud üks asutus, on vaja täiendavaid tagatisi asutuse sõltumatuse ja erapooletuse kohta otsuste langetamisel, kuna kõnealuse asutuse koosseisu on võimalik poliitiliselt kontrollida. Riikliku aususkomisjoni presidendi määrab ametisse parlament. Viiest liikmest kolm pakub välja parlamendi enamus, ühe liikme opositsioon ning ainult üks liige määratakse ametisse kodanikuühiskonnast avatud konkursi teel. Praeguse koosseisu puhul saab poliitiline enamus riikliku aususkomisjoni otsuseid kontrollida. Huvide konflikti, varadeklaratsioonide ja vastuolude valdkonnas tehtud otsused peaksid olema erapooletud ning neisse ei tohiks poliitilisel tasandil sekkuda. Seaduses kirjeldatakse üsna üksikasjalikult riikliku aususkomisjoni ülesandeid ning huvide konflikti, varadeklaratsioonide ja vastuolude kontrollimisega seotud menetlusi. Kontrollide tulemuslikkust tuleb veel praktikas katsetada. Riikliku aususkomisjoni liikmete ja töötajate valimisel tuleb järgida objektiivseid ja väärtuspõhiseid kriteeriume ning üksikjuhtumite suhtes otsuste langetamise protsess peaks olema kaitstud poliitilise mõju või poliitiliste kaalutluste eest.

Kui ametniku sissetuleku ja varade vahel on ilmselge erinevus (mida ei ole seaduses määratletud), siis võib riiklik aususkomisjon teavitada prokuratuuri (kuriteo toimepanemise kahtluse korral) ja maksuametit. Riiklikule aususkomisjonile ei ole antud mingeid erivolitusi põhjendamatu vara konfiskeerimise ettepanekuks. Kui tuvastatakse huvide konfliktid või vastuolud, siis väljastab riiklik aususkomisjon rikkumisakti ning võib lõppkokkuvõttes nõuda riigiasutustelt distsiplinaarmedmete võtmist või kõnealuse ametniku volituse või lepingu lõpetamist. Komisjon võib samuti esitada kohtutele taotluse riigiametniku vastuvõetud haldusakti tühistamiseks, kui kõnealune ametnik on huvide konfliktis või kokkusobimatuse olukorras. Seadusega kehtestati kohustus avaldada varadeklaratsioonid riikliku aususkomisjoni veebisaidil. See oleks kasulik samm üldsusele varadeklaratsioonidele juurdepääsu andmise suunas ning see võib suurendada põhjendamatu vara juhtumite avastamise määra.

Riikliku aususkomisjoni kontrollide tulemuslikkuse tagamiseks tuleb ette näha piisavad eelarvevahendid ja inimressursid. Kõnealuse süsteemi tulemuslikkuse aluseks on kõik otsuste langetamise sõltumatusega seotud aspektid ning suutlikkus teha kontrollid ja karistustetpanekuid. Tulemuslikkust saab kontrollida ainult rakendamise ajaloo alusel. Tuleks esitada täiendavat teavet riikliku aususkomisjoni käsutuses olevate tehniliste seadmete ja elektrooniliste andmebaaside kohta.

Eritähelepanu tuleks pöörata **üldise seadusandliku protsessi sidususele**, et vältida õiguskindluse puudumist ja tagada õigusaktide põhjalik rakendamine. Õigusraamistikus tehakse järjestikuseid muudatusi, mida on vaja mitme korrupsioonivastase reformimeetme jaoks. Kuigi on arusaadav, et reformid tuleb ellu viia kiiresti, ja see peegeldub seadusandlikus olukorras, ei tohi see mõjutada üldise raamistiku sidusust ja stabiilsust. Sama õigusakti muudetakse tihti mõne kuu jooksul mitme eri õigusaktiga. Seadusandlike algatuste mõju (sh nende finants- ja inimressursside vajadust) tuleb põhjalikult hinnata ning neid tuleb koordineerida.

Parlament võttis **2011.–2015. aasta korrupsioonivastase strateegia** vastu 2011. aasta juulis ning selles on kindlaks määratud selged prioriteedid ja eesmärgid. Strateegia sisaldab hetkeolukorra lühihinnangut, analüüsides korrupsiooni tajumist mõõtvat mitut uuringut ning analüüsides väga üldisel tasandil korrupsiooni põhjuseid. Selles on samuti määratud kindlaks peamised põhimõtted ja tegevussuunad ning on sätestatud mitu üldist tulemuslikkuse kriteeriumi ja üldeesmärki, mis tuleb rakendamise perioodi lõpuks täita. Strateegias kirjeldatakse üsna üksikasjalikult strateegia rakendamise järelevalve protsessi ning selles antakse vastutus koordineerimise eest parlamendikomisjonile. Seire töörihm koosneb mitme sidusrühma esindajatest, kes on muu hulgas pärit erasektorist ja kodanikuühiskonnast.

Parlament kinnitas **2012.-2013. aasta korrupsioonivastase tegevuskava** 2012. aasta veebruaris. Kuigi tegevuskava koosneb mitmest üksikasjalikust meetmest, tähtpäevast, näitajast ja eeldatavast sihtmärgist, ei hõlma see kulude hindamise, eelarve ja inimressursside küsimusi. Tegevuskavas puuduvad samuti viited riskihindamisele või eriti vastuvõtlikele sektoritele. Kuigi tegevuskavas keskendutakse seadusandlikele ja institutsioonilistele lahendustele, tuleks rohkem tähelepanu pöörata tegevusmeetmetele. Sisekontrolli mehhanisme käsitlevaid meetmeid ning nende koostoimet õiguskaitseasutustega tuleks edasi arendada.

Institutsioonilise raamistiku puhul võib märkida, et 2002. aastal asutati majanduskuritegude ja korrupsiooni vastu võitlemise keskus ning seda on seejärel mitu korda restruktureeritud. Parlament võttis majanduskuritegude ja korrupsiooni vastu võitlemise keskust käsitleva uue seaduse vastu 25. mail 2012. Keskus nimetati ümber **riiklikuks korrupsioonivastase võitluse keskuseks**. Selle sõltumatust suurendati, muutes selle parlamendi ees vastutavaks ning tagades direktori valimisel avatud konkursipõhise menetluse kasutamise, kusjuures direktori määrab ametisse parlament. Ametist tagandamise menetlusi on samuti uues seaduses üsna hästi kirjeldatud. Keskuse reformile eelnes mitu konsultatsiooni üldsusega, sh abi rahvusvaheliselt kogukonnalt, mille tulemuseks oli reformistrateegia dokumendi projekt, mis esitati valitsusele 2011. aasta novembris ja milles pakuti välja reformi kolm järgmist põhisuunda: sõltumatus, parandatud suutlikkus ja üldsuse toetus. Neist tegevussuundadest keskendus uus seadus peamiselt sõltumatuse küsimusele ning tõhusus ja suurem suutlikkus on veel täpsustamata ja praktikas katsetamata. Praegu on lõpule jõudmas keskuse institutsioonilise tugevdamise uue strateegia koostamine. Strateegia tugineb eelnevas reformistrateegia dokumendis sätestatud eesmärkidele ja keskendub uue õigusraamistiku rakendamisele. Keskusele ülesannete täitmiseks kohase suutlikkuse tagamine peaks olema üks reformi peamistest elementidest, mis täiendab keskuse sõltumatust.

Keskusele jäid tema uues vormis alles nii ennetus- kui ka uurimistegevuse volitused. Sunnimenetluste puhul toimub keskuse uurimistegevus prokuröri kontrolli all. Uurimistegevus hõlmab nüüd ainult korrupsiooni ja korrupsiooniga seotud süütegusid. Rikkumise suurusel või uuritava ametniku ametiastmel põhinev eristamine paraku puudub. Kõik korrupsioonialased süüteod, olenemata sellest, kas need on väikerikkumised või kõrgel tasemel toimunud rikkumised, kuuluvad keskuse pädevusse. Kõik muud majandus- ja finantskuriteod, mis ei ole korrupsioonialaste süütegudega seotud, on suunatud siseministeeriumi ja tollimeti pädevusse. Rahapesu ja terrorismi rahastamine jäävad keskuse pädevusse; finantsuurimise üksus (FIU) jääb keskuses autonoomseks üksuseks (vt täpsem teave rahapesu kohta allpool).

Keskuse direktori määrab avatud konkursi järel ametisse parlament. Direktori tagandab ametist samuti parlament, kui selleks on seaduses sätestatud põhjendatud alus. Riikliku korrupsioonivastase võitluse keskuse uus seadus sisaldab samuti mitmeid aususega seotud tagatise ning keskuse töötajate aususe kontrollimist. Uue süsteemi tõhusus on siiski veel katsetamata ning vastuseta on mitmed küsimused, mis on seotud volituste jagamise ning tegevuse koostööstamisega muude õiguskaitseasutuste tegevusega. Keskuse haldusnõukogu kiitis keskuse järgmise kahe aasta strateegilise arengukava heaks 2012. aasta jaanuaris. Kava on tulevaste konkreetsete meetmete puhul üsna üldsõnaline. Selles on ära toodud eelmiste aastate eelarvevahendid ja töötajate arv, kuid see ei sisalda järgmise kahe aasta kulude või inimressursside vajaduste hinnangut. Samuti puudub meetmete rakendamise üksikasjalik ajakava. Keskuse tegevuse strateegiline programm ei anna selget pilti sellest, kuidas tagatakse keskuse tegevuse tõhusus ning tegevuse koostööstamine muude korrupsioonivastase võitlusega tegelevate asutuste ja õiguskaitseasutuste tegevusega.

Institutsioonidevahelise koostöö puhul tuleb teha rohkem jõupingutusi korrupsiooni ennetamise ja selle vastase võitluse valdkonnas tegutsevate kõigi asutuste (sh riikliku aususkomisjoni, riikliku korrupsioonivastase võitluse keskuse, sisekontrolli mehhanismide, finantsuurimise üksuse, prokuratuuride ja õiguskaitseasutuste) vahelise selge ülesannete jagamise ning tõhusa koostöö tagamiseks. Tuleb võtta täiendavaid meetmeid tulemusliku uurimispõhise politseitöö edendamiseks ning prioriteedina tuleks käsitleda teabe vahetamise süsteemide täiustamist nimetatud institutsioonides..

- **Rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamise ja selle vastu võitlemise õigusraamistiku konsolideerimine kooskõlas rahapesuvastase töökonna (FATF) määratud rahvusvaheliste standarditega rahapesu ja terrorismi rahastamise vastu; vastava riikliku strateegia regulaarne ajakohastamine; sõltumatu finantsuurimise üksuse asutamine**

7. aprillil 2011 võeti vastu seadus, millega muudetakse 2007. aasta seadust rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamise ja selle vastu võitlemise kohta.

Valitsus kiitis rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamise ning selle vastu võitlemise 2010.–2012. aasta strateegia ja tegevuskava heaks 3. septembril 2010. Strateegia on hea alus edasiseks tööks. Eriti kiiduväärt on arusaam, et eelmised strateegiad ei olnud täiel määral tulemuslikud, kuna aasta lõpus eemaldati strateegiast eesmärgid, olenemata sellest, kas need tegelikkuses saavutati või mitte. Sellest saadud õppetundide tulemus on uus lähenemisviis, mille puhul on kasutusel aastastel tegevuskavadel põhinev viieaastane strateegia, mille pooleliolevad meetmed kantakse üle järgmisesse aastasse. Tundub, et strateegias käsitletakse menetluste puudumist varade külmutamiseks ja konfiskeerimiseks ilma põhirikumise kindlaksmääramise vajaduseta.

Sõltumatu finantsuurimise üksuse (FIU) asutamisega seoses asutati 7. aprilli 2011. aasta seadusega rahapesu ennetamise ja selle vastu võitlemise büroo majanduskuritegude ja

korruptsiooni vastu võitlemise keskuse sõltumatu allüksusena (vt teave korruptsioonivastase võitluse kohta eespool), kellele on konkreetselt määratud finantsuurimise üksuse kohustused. Heaks on kiidetud mitu selle toimimist käsitlevat täiendavat määrust.

Rahapesu ennetamise ja selle vastu võitlemise büroo on majanduskuritegude ja korruptsiooni vastu võitlemise keskusest täiesti sõltumatu. Finantsuurimise üksus peab jääma muudest ametitest sõltumatuks, et järgida rahvusvahelisi standardeid ja jätkata oma ülesannete täitmist. Finantsuurimise üksus on Egmonti rühma ja kriminaaltulu jälitamisega tegelevate ametiasutuste vahelise Camdeni võrgu (Carin) tunnustatud liige.

Rahapesu ennetamise ja selle vastu võitlemise büroo koostab rahapesuvastase tegevuse ja terrorismi rahastamise vastaste meetmete riikliku riskihinnangu. Tal on nii operatiivne kui ka uuriv roll, ta esitab süüdistusi ning vahendab laekunud andmeid ja uurimistulemusi ja juhib õiguskaitseasutuste koostööd.

Euroopa Nõukogu rahapesu tõkestamise meetmeid hindava eksperdikomitee (Moneyval) 14. aprillil 2011 esitatud eduaruande⁴ järeldustes tunnustati kliendikontrolli ja aruandluse valdkonnas tehtud pidevat edasiminekut. Rahapesu tõkestamise meetmeid hindava eksperdikomitee järelduste kohaselt on vaja korra tulemuslikkuse kohta rohkem andmeid, sealhulgas eelkõige rahapesu eest süüdimõistvate otsuste ning tagasinõutud varade väärtuse kohta. Rahapesu tõkestamise meetmeid hindava eksperdikomitee neljandast hindamisvoorst peaks saama edasisi andmeid selles valdkonnas tehtud edusammude kohta. Rahapesu tõkestamise meetmeid hindava eksperdikomitee kohapealne külastus toimus 2011. aasta novembris neljanda hindamisvooru raames ning selle aruande eelnõu koostatakse läbivaatamiseks ja vastuvõtmiseks 2012. aasta detsembris. Aruandest peaks saama täpsemat teavet selles valdkonnas tehtud edusammude kohta.

2011. aasta juulis lõpeb rahapesuvastase töökonna järelevalve Moldova Vabariigi üle.

- **Riikliku uimastitevastase strateegia ja sellega seotud tegevuskava vastuvõtmine; koostöö alustamine Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskusega (EMCDDA)**

27. detsembril 2010 kinnitas Moldova Vabariik 2011.–2018. aasta riikliku uimastitevastase strateegia. Strateegias määratakse kindlaks narkomaania ja ebaseadusliku uimastikaubandusega seotud kõigi sidusrühmade eesmärgid, vajalikud meetmed ja kindlad vastutusvaldkonnad. See töötati välja kooskõlas Euroopa 2005.–2012. aasta uimastivastase strateegia ja asjakohaste ÜRO konventsioonidega. Strateegias pakutakse välja terviklik lähenemisviis kõigile uimastikasutusega seotud küsimustele, tuginedes keerukale, osakondade- ja valdkondadevahelisele koostööle kõigil tasanditel. Strateegial on kolm eesmärki: a) uimastite pakkumise vähendamine (rakendades õiguslikku kontrolli uimastite liikumise üle ning võideldes ebaseadusliku uimastikaubanduse ja uimastite ebaseadusliku levitamise vastu); b) uimastite nõudluse vähendamine (uimastikasutamise esmane ennetamine, uimastikasutajate ravi ja rehabiliteerimine) ning c) riski (kahju) vähendamine.

2011. aasta juunis kinnitas valitsus riikliku uimastivastase tegevuse komisjoni asutamise otsuse. Komisjon on valitsuse tasandi alaline organ, kes töötab välja ja kooskõlastab uimastite nõudluse ja pakkumisega seotud poliitikat ning valvab selle rakendamise järele. Komisjoni sekretariaat asutati 2011. aasta juulis valitsuse otsusega ning see on hakanud koguma ja analüüsima riigiasutuste esitatud teavet ja andmeid.

4

[http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/Progress%20reports%202y/MON_EYVAL\(2011\)6_ProgRep2_MLD_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/Progress%20reports%202y/MON_EYVAL(2011)6_ProgRep2_MLD_en.pdf)

Õiguskaitse valdkonnas tegutseb siseministeeriumi uimastitevastase võitluse osakond. Poliitika koordineerimiseks on asutatud osakondadevaheline komisjon. Lisaks sellele on tervishoiuministeeriumis loodud asjakohased struktuurid. Samuti on süvendatud riikliku uimastitevastase tegevuse seirekeskuse tegevust.

Jätub koostöö Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskusega (EMCDDA). Moldova ametiasutused esitavad riiklikke andmeid ning analüüsivad suundumusi. 28. oktoobri 2011. aasta kirjas taotles Moldova Vabariik EMCDDAga tehtava koostöö ametlikuks muutmist vastastikuse mõistmise memorandumi allkirjastamise teel. Menetlus Moldova Vabariigi ja EMCDDA vahel vastastikuse mõistmise memorandumi allkirjastamiseks on käimas ning vastastikuse mõistmise memorandum allkirjastatakse eeldatavasti 2012. aasta jooksul.

- **Asjakohaste ÜRO ja Euroopa Nõukogu konventsioonide vastuvõtmine eespool loetletud valdkondades ja terrorismi vastu võitlemise valdkonnas**

Moldova Vabariik on liitunud kõigi eespool nimetatud valdkondi käsitlevate ÜRO ja Euroopa Nõukogu konventsioonidega. Terrorismivastase võitluse valdkonnas on enamik ÜRO ja Euroopa Nõukogu konventsioone ratifitseeritud ning need on jõustunud.

Teemarihm 3 / teema 2 – Õigusalaane koostöö kriminaalasjades

- **Vastastikuse õigusabi õigusraamistiku vastuvõtmine**

Vastastikuse õigusabi õigusraamistik on üldjoontes olemas.

Moldova Vabariik viib ellu oma kriminaalõiguse ja kriminaalmenetluse õiguse väga laialdast reformi. Valitsuse 9. veebruari 2011. aasta otsusega asutati operatiivse uurimise ja süüdistuste esitamise valdkonna kriminaalmenetluse õigusaktide muutmise institutsioonidevaheline töörühm. Töörühm on koostanud süüdistuste esitamise ja kriminaalmenetluse süsteemi reformi kontseptuaalse dokumendi. Selle tulemusena koostati teatavate õigusaktide muutmise seaduse (12. aprilli 1994. aasta seadus nr 45-XII operatiivsete uurimiste kohta, kriminaalmenetluse seadustik) eelnõu, et kohandada kõnealuseid õigusakte uute sätetega, mis käsitlevad piiriülese kuritegevuse vastu võitlemist ja ühiseid rahvusvahelisi uurimismeeskondi, telefonikõnede pealtkuulamist käsitlevate riiklike õigusaktide läbivaatamist ning asjakohaste õigusaktide läbivaatamist Kagu-Euroopa politseikoostöö konventsiooni raames.

Parlament võttis eriuurimistegevuse seaduse vastu 29. märtsil 2012. Parlament võttis teatavate õigusaktide muutmise seaduse (kriminaalmenetluse seadustik) vastu 5. aprillil 2012. Nimetatud kahe seaduse omavaheline seos vajab täpsemat selgitamist.

- **Euroopa vastastikuse abistamise konventsiooniga liitumise 2. protokoll**

Moldova Vabariik allkirjastas 13. märtsil 2012. aastal Euroopa Nõukogu kriminaalasjades vastastikuse abistamise konventsiooni 2. lisaprotokolli, mis ootab nüüd ratifitseerimist.

- **Eurojustiga lepingu sõlmimine**

Eurojust on Moldova Vabariigis sisse seadnud kontaktpunkti. Moldova Vabariik ja Eurojust on koostöölepingu läbirääkimiste algatamise teemal suhelnud alates 2006. aastast. Sellel teemal toimus 2008. aastast 2010. aastani kolm koosolekut. Moldova uue, andmekaitset käsitleva õigusraamistiku täielik konsolideerimine kriminaalasjades tehtava õiguskoostöö eesmärgil on vajalik, et teha nendel läbirääkimistel edusamme, kuna andmekaitse piisava taseme tagamine on Eurojustiga koostöölepingu sõlmimise eeltingimus (vt andmekaitse kohta teema 4 allpool). Moldova Vabariik esitas Eurojustile andmekaitset käsitleva lisateabe 2012. aasta veebruaris. Eeldatakse, et läbirääkimised lepingu üle algavad 2012. aasta teisel poolel.

Teemarühm 3 / teema 3 – Koostöö õiguskaitse valdkonnas

- **Asjaomaste riiklike ametiasutuste vahelise piisava koostöömehhanismi loomine ning sellise ühise andmebaasi loomine, millega tagatakse asjakohastele ametnikele vahetu juurdepääs**

Asjaomaste riiklike õiguskaitseasutuste vaheline kooskõlastamine on tagatud 2006. aastal asutatud Kagu-Euroopa õiguskaitsekeskuse (SELEC) konventsiooni / demokraatia ja majandusarengu organisatsiooni (GUAM) riikliku virtuaalse keskuse tegevuse kaudu. See on siseministeeriumi allüksus, mille eesmärk on arendada asjakohaste riiklike ja Euroopa asutuste koostööd piiriülese organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ja piiride turvalisuse valdkonnas. Kagu-Euroopa õiguskaitsekeskuse / demokraatia ja majandusarengu organisatsiooni riiklik virtuaalne keskus kooskõlastab järgmiste õiguskaitseasutuste tegevust: siseministeerium, piirivalveteenistus, tolliteenistus, turva- ja teabeteenistus ning majanduskuritegude ja korrupsiooni vastu võitlemise keskus. Kõnealustel ametiasutustel on otsene juurdepääs keskuse andmebaasile, mis käsitleb piiriülese organiseeritud kuritegevuse uurimist, ennetamist ja selle vastu võitlemist. Teavet vahetatakse Kagu-Euroopa õiguskaitsekeskuse / demokraatia ja majandusarengu organisatsiooni kanalite kaudu.

Riikliku virtuaalse keskuse üldeesmärgid on järgmised: 1) Kagu-Euroopa õiguskaitsekeskuse / demokraatia ja majandusarengu organisatsiooni liikmesriikides piiriülese kuritegevuse ja muud tüüpi raskete kuritegude vastu võitlemise ja nende ennetamise riikliku ja rahvusvahelise tasandi erimeetmete väljatöötamise ja koostöö jaoks vajaliku organisatsioonilise raamistiku tagamine; 2) Kagu-Euroopa õiguskaitsekeskuse / demokraatia ja majandusarengu organisatsiooni liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahel piiriüleste kuritegude ennetamist ja nende vastu võitlemist käsitleva teabe vahetamine ning 3) piiriüleste kuritegude uurimiseks, nende vastu võitlemiseks ja nende ennetamiseks kogutud teabe analüüsimine, kättesaadavaks tegemine ja kasutamine.

Keskus kasutab andmebaasi, mille nimi on „*Registru*”. See andmebaas annab teavet isikute, sõidukite, ettevõtete (omanike, tegevusvaldkonna ja ettevõtte nimel registreeritud transpordivahendite), juhilubade, eri liiki dokumentide (näiteks passid või sünnitunnistused) ja piiriületuste kohta. Kuna eri asutustel on eri liiki andmebaasid („*Registru*”, mis kuulub teabe-, tehnoloogia- ja sideministeeriumi haldusalasse ja kus on teave piirivalveteenistusest riigipiiri ületamise kohta, ning „*Cadastru*”, kus on teave kinnisvara kohta), on keskusel juurdepääs kõnealustele andmebaasidele delegeeritud kontaktametnike kaudu.

2006. aasta seadusega kuritegude, kriminaalasjade ja kuriteo toimepannud isikute registreerimise elektroonilise teabesüsteemi kohta loodi asjakohaste riiklike ametiasutuste vahelise kooskõlastamise mehhanism ja andmebaas. Kooskõlastamise mehhanismi raames kinnitati kolm järgmist ühist määrust: 1) 2008. aasta määrus süütegude, kriminaalasjade ja kuriteo toimepannud isikute ühtse registri kohta; 2) 2006. aasta määrus tagaotsitavate isikute, tuvastamata isikute ja tuvastamata surnukehade (otsingute ja tuvastamise) tegevusdokumentide ainulaadse registri kohta; 3) 2004. aasta määrus tähistatud objektide, antiikasjade ja kunstiteoste ning kadunud ja leitud vara ühtse registri kohta.

Asjaomaste riiklike ametiasutuste vahelise kooskõlastamise piisava mehhanismi loomist tuleks jätkata, luues andmete kogumisel ja uurimisel osalevate kõikide asutuste kooskõlastamiskomisjon. Kõnealuse kooskõlastamiskomisjoni eesistuja peaks olema peaprokurör, kellel peaks olema juhtiv roll, ning komisjoni tuleks korrapäraselt kokku kutsuda.

Ei ole üheselt mõistetav, kas organiseeritud kuritegevuse kohta teabe vahetamise parandamiseks on ette nähtud asutustevaheline struktuur või kas seda ülesannet täidab eespool nimetatud riiklik virtuaalne keskus. Praegu ei saa ükski keskne struktuur tagada vahetut juurdepääsu kõigile võimalikele huvipakkuvatele andmebaasidele, mis hõlmavad järgmist: rahvastikuregister, sõidukid, piiriületused, varastatud kaup, sõrmejäljed, DNA, maksuamet, tolli andmebaas, turva- ja teabeteenistuse andmebaasid, karistusregister, vangis olevad isikud, kataster jne. Seni ei ole olemasolevatel üksustel vahetut juurdepääsu kõigile olemasolevatele andmebaasidele ning nad peavad tuginema kontaktametnikele, kes võtavad vajalikule teabele juurdepääsu andmiseks ühendust oma haldusorganitega.

Kuna ühise andmebaasi loomiseks puudub ühtne standard, on mõningatel riikidel ühtne andmebaas ja teistel riikidel eraldi andmebaasid, kuid siiski on tähtis võtta kasutusele kõik vahendid, mis on vajalikud kõigist olemasolevatest andmebaasidest ennetava teabepäringu tegemiseks. Ametiasutused peaksid ette nägema asutustevahelise vahendi (nagu kavandatav teabe ja analüüsi üksus) loomise, mille kaudu kõigi andmekogumis- ja õiguskaitseseasutuste esindajad saaksid juurdepääsu eri andmebaasidele.

- **Piisavat andmekaitse taset tagava operatiivkoostöö kokkuleppe sõlmimine Europoliga**

Europoliga operatiivkoostöö kokkuleppe üle läbirääkimiste alustamise eeltingimus on asjakohaste andmekaitsestandardite hindamine Europoli poolt. Andmekaitse hindamine on käimas. Europol viis laekunud materjali esimese kontrolli lõpule ja saatis Moldova Vabariigile täiendavad küsimused 2011. aasta jaanuaris. Moldova Vabariik vastas 23. märtsil 2011, saates täiendavad andmed isikuandmete kaitse kohta. 2012. aasta aprillis esitati Europolile täiendavad õigusaktid (vt ka andmekaitset käsitlev 4. teema allpool). Europol jätkab praegu Moldova Vabariigi andmekaitse õigusaktide hindamist, oodates mis tahes lisateavet ja selgitusi, mis võivad olla vajalikud. Pärast õigusaktide jõustumist ning kui nende rakendamisel on kogutud mõningaid kogemusi, on võimalik teha andmekaitse tutvumiskülastusi. Operatiivkoostöö kokkuleppe läbirääkimised Europoliga saavad alata ainult pärast seda, kui Europoli juhatus on selleks andnud loa ühise järelevalveasutuse arvamuse alusel, kusjuures arvamus omakorda põhineb Europoli andmekaitse aruandel.

Europol korraldas Moldova õiguskaitseseasutustele teadlikkuse suurendamise seminari 2011. aasta aprillis. 2011. aasta juulis kutsuti Moldova Vabariiki lähetama Europoli alaline kontaktametnik.

Teemarühm 3 / teema 4 – Andmekaitse

- **Isikuandmete kaitse õigusraamistiku konsolideerimine, mis hõlmab liitumist Euroopa Nõukogu konventsiooni (üksikisikute kaitse kohta isikuandmete automaattöötlusel) 2001. aasta lisaprotokolliga järelevalveasutuste ja piiriülese andmevoo osas**

Moldova Vabariigi 8. juulil 2011. aastal vastu võetud uus andmekaitse seadus jõustus 14. aprillil 2012. Sellega tühistatakse olemasolev 2007. aasta andmekaitse seadus ning viiakse Moldova Vabariigi andmekaitsealased õigusaktid vastavusse asjakohaste Euroopa Nõukogu õigusaktide ja ELi *acquis*'ga. Lisaks sellele võeti 21. oktoobril 2011. aastal vastu teatavate õigusaktide muutmise ja täiendamise seadus, millega suurendatakse muu hulgas järelevalveasutuse sõltumatust ja volitusi ning kehtestatakse karistused andmekaitse-eeskirjade rikkumiste eest. Kõnealuste seadusandlike muudatuste jõustumine on kavas 16. juunil 2012.

Jätkatakse jõupingutusi õigusraamistiku täielikuks konsolideerimiseks, viies muud õigusaktid ja valitsuse dekreedid uue andmekaitse seadusega vastavusse. Eritähelepanu tuleks pöörata

politisektori andmekaitse-eeskirjadele (eelkõige Euroopa Nõukogu asjakohase soovitusel täielikule rakendamisele), sh kriminaalmenetluse seadustiku ja eriuurimistegevuse seaduse läbivaatamisele (vt kriminaalasjades tehtava õigusosalase koostöö jaotis eespool). Õigusraamistiku täielik konsolideerimine ja tõhus rakendamine on Eurojusti ja Europoliga operatiivkoostöö kokkulepete sõlmimise eeltingimus (vt ka teemad 2 ja 3 eespool).

Moldova Vabariik on ratifitseerinud Euroopa Nõukogu konventsiooni (üksikisikute kaitse kohta isikuandmete automaattöötusel) 2001. aasta lisaprotokolli järelevalveasutuste ja piiriülese andmevoo osas. Ratifitseerimine jõustus 1. jaanuaril 2012.

Isikuandmete kaitse riiklik keskus alustas 2007. aasta isikuandmete kaitse seaduse alusel tegevust 2009. aasta keskel. Uus õigusraamistik on keskuse sõltumatust ja volitusi suurendanud. Keskus on parlamendile alluv institutsioon ning see on erapooletu ja sõltumatu mis tahes muudest valitsus- ja haldusasutustest.

Teemarühm 4: Välissuhted ja põhiõigused

Üldhinnang

Moldova Vabariik võttis asjakohased õigusaktid vastu, liikudes riiklike õigusaktide läbivaatamisel kiiresti edasi, et täita ettenähtud kriteeriumid. Võrdõiguslikkuse tagamise tervikliku seaduse vastuvõtmisega kujundas Moldova Vabariik lõpuni raamistiku, mida peeti välissuhete ja põhiõiguste valdkonnas ettenähtud kriteeriumide tulemusliku täitmise tagamiseks piisavaks. Moldova Vabariigi valitsus muutis samuti romade toetamise meetmeid sisaldavat tegevuskava, võttes arvesse kaasamispoliitika rahvusvaheliste standarditega seotud soovitusi. Samuti selgitas ta varasemas aruandes nimetatud õigusaktide asjaolusid, eelkõige kodakondsuseta isikute seisundi kindlaksmääramise valdkonnas.

Komisjoni hinnangul täidab Moldova Vabariik üldjoontes teemarühma 4 kriteeriumeid.

Üksikasjalikud kommentaarid

Teemarühm 4 / teema 1 – Moldova Vabariigis liikumise vabadus

- **Õiguspäraselt riigis viibivate välismaalaste või kodakondsuseta isikute registrisse kandmise ja registrist kustutamise menetluste õigus- ja reguleeriva raamistiku läbivaatamine eesmärgiga vältida põhjendamatuid piiranguid**

Valitsus kinnitas 2011. aasta mais otsuse nr 337, millega muudetakse valitsuse 6. jaanuari 1995. aasta otsust nr 376 riikliku passisüsteemi konsolideerimise täiendavate meetmete kohta. Otsus avaldati Moldova Vabariigi ametlikus väljaandes 2011. aasta juunis ja see kehtib. Selle eesmärk on vaadata läbi elanikkonda käsitlevad tõendamiseeskirjad ning sellega luuakse eelkõige biomeetrilise teabe hankimise ja töötlemise mehhanism ning sätestatakse üksikisikute, juriidiliste isikute, õiguskaitse- ja kohalike valitsusasutuste vaheliste õiguslike suhete eeskirjad, et tagada vaba liikumine Moldova Vabariigis ning õigus luua kodu või eluase kõnealuse riigi mis tahes osas.

Riikide õigusjärglusega seotud kodakondsuseta isikute juhtumite ennetamiseks ja välistamiseks võttis parlament 2011. aastal vastu kodakondsust käsitleva 2. juuni 2000. aasta seaduse nr 1024-XIV muudatused, mis avaldati Moldova Vabariigi ametlikus väljaandes 8. juulil 2011. Lisaks sellele esitas Moldova Vabariik 2012. aasta aprillis ametlikult ÜRO kodakondsusetuse vähendamise konventsiooniga (mis võeti vastu 30. augustil 1961 New Yorgis) ja kodakondsuseta isikute seisundi konventsiooniga (mis võeti vastu 28. septembril 1954 New Yorgis) liitumise dokumendid (vt ka teemarühma 2 teema 2 eespool).

Kodakondsust käsitleva 2. juuni 2002. aasta seaduse nr 1024-XIV muudatuste eesmärk on kohandada õigusakte eesmärgiga ennetada ja lahendada kodakondsusetuse juhtumeid, mille on põhjustanud Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu lagunemine ja riikide õigusjärglusega seotud küsimused. Moldova Vabariigi liitumine kodakondsusetuse vähendamise konventsiooniga ja kodakondsuseta isikute seisundi konventsiooniga viib kodakondsuseta isikute seisundi kindlaksmääramise mehhanismi ja menetluse edasiarendamiseni ning aitab kaasa kodakondsusetuse kindlaksmääramise institutsioonilise raamistiku loomisele. Kodakondsusetuse seisundi kindlaksmääramise menetluse puhul võiks Moldova Vabariik kaaluda menetluse vältel taotlejatele õiguspärase töökoha omandamise õiguse andmist, nagu seda tehakse varjupaigataotlejate puhul.

Valitsus kinnitas 2011. aasta novembris edasiste horisontaalsete seadusandlike muudatuste tegevuskava eesmärgiga kõrvaldada välismaalaste registreerimiselt kohustuslikke HIV/AIDSi teste käsitlevad ebavajalikud piirangud. Tegevuskava põhines kõnealust küsimust hõlmanud kõigi asjakohaste kehtivate õigusaktide läbivaatamiseks loodud ja seda ülesannet täitnud töörihma tehtud hindamisel. Selle tulemusena võttis parlament vastu HIV/AIDSi profülaktikat käsitleva seaduse nr 23/2007 seadusandlikud muudatused ning valitsus kinnitas ja saatis parlamendile tööjõu rännet käsitleva seaduse nr 180/2008 ning välismaalaste kohtlemise korda käsitleva seaduse nr 200/2010 muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu eesmärgiga lihtsustada Moldova Vabariigis välismaalaste dokumenteerimise protsessi.

Teemarühm 4 / teema 2 – Kodanike õigused, sh vähemuste kaitse

- **Terviklike diskrimineerimisvastaste õigusaktide vastuvõtmine, nagu on soovitanud ÜRO ja Euroopa Nõukogu järelevalveorganid, et tagada tulemuslik kaitse diskrimineerimise vastu**

Lisaks põhiseaduslikele diskrimineerimisvastastele sätetele ning kriminaal-, tsiviil- ja haldusseaduste sätetele võttis parlament 2012. aasta mais vastu järgmise tervikliku diskrimineerimisvastase seaduse: võrdõiguslikkuse tagamise seadus. Seaduse eesmärk on ennetada diskrimineerimist ja selle vastu võidelda ning tagada võrdõiguslikkus kõigile isikutele Moldova Vabariigi territooriumil poliitika, majanduse, sotsiaalküsimuste, kultuuri ja muudes eluvaldkondades, eristamata isikuid rassi, nahavärvi, rahvuse, etnilise päritolu, keele, usulise kuuluvuse, veendumuste, soo, vanuse, puude, seisukohtade, poliitiliste veendumuste või mis tahes muude samalaadsete kriteeriumide alusel. Nimetatud kriteeriume selgitati kõrgeimal poliitilisel tasandil⁵.

Üldsusega eelnevalt peetud konsultatsioonide tulemusena sisaldab seadus sätteid, millega piiratakse selle kohaldatavust abieludele ja adopteerimissuhtele, mida reguleerivad kehtivad õigusaktid, ning ususektidele ja nende allüksustele usuliste veendumustega seoses. Täiendati eeskirju, mis on seotud diskrimineerimise ennetamise ja selle vastu võitlemise ning võrdõiguslikkuse tagamise nõukogu tööga. Nõukogu on organ, mis tegutseb erapooletult ja täiesti sõltumatult riigiasutustest, tuginedes oma ulatuslikele volitustele selles valdkonnas. Võrdõiguslikkuse tagamise nõukogul on samuti ettekirjutuse tegemise õigus ning ta saab kehtestada karistusi, kui on tehtud otsus diskrimineerimisjuhtumi olemasolu kohta. Artikli 12 lõike 1 punkti k ja artikli 15 lõike 6 kohaselt võib võrdõiguslikkuse tagamise nõukogu kehtestada karistusi rikkumisseadustiku sätete kohaselt, kui ta leiab väidetava diskrimineeriva kohtlemise või tegevuse kaebuse uurimisel, et tegemist on haldusrikkumisega.

Tööhõive valdkonnas seksuaalse sättumuse alusel diskrimineerimise keeld loob üldise raamistiku kooskõlas 29. juuni 2000. aasta direktiiviga 2000/43/EÜ, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõte, sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust, ning

⁵ Vt muu hulgas Moldova Vabariigi peaministri Vlad Filati 8. juuni 2012. aasta avaldus.

nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiiviga 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks tööhõive valdkonnas.

Moldova Vabariigiga 23. mail 2012. aastal inimõiguste küsimustes peetud dialoogi käigus sai EL kinnituse, et seadus on mõeldud kõigi diskrimineerimise valdkondade hõlmamiseks kooskõlas Moldova Vabariigi rahvusvaheliste kohustustega. Samal ajal võttis Moldova pool kohustuse võtta vastu suunised seaduse rakendamise kohta, kusjuures seaduse rakendamise järelevalvet teeb EL olemasolevate dialoogide raames.

Kuigi komisjon ja ÜRO esindus Moldova Vabariigis on toonud esile diskrimineerimisvastase seaduse erinevate eelnõude mitmeid puudujääke, millest mõned on siiani lõplikus versioonis alles, kujutab seadus endast vajalikku õiguslikku alust diskrimineerimisvastase valdkonna kriteeriumide täitmiseks. Seda tuleks seejärel veelgi täiustada, esitades otsese diskrimineerimise ja seksuaalse ahistamise mõisted, kaupade ja teenuste puhul erasektorile kohaldatavad sätted ning ühtlustades õigusakte veelgi rohkem ELi *acquis*'ga, et selgitada üheselt tähtsaid aspekte, näiteks mõistlikke abinõusid puudega inimeste jaoks.

- **Inimõigusi käsitleva tervikliku riikliku tegevuskava vastuvõtmine; inimõigusi käsitleva riikliku tegevuskava raames ÜRO organite, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) / demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo (ODIHR), Euroopa Nõukogu / rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni ning rahvusvaheliste inimõiguste organisatsioonide erisoovituste aktiivne rakendamine eelkõige diskrimineerimisvastase poliitika, vähemuste ja eraelu puutumatus ning usuvabaduse tagamise valdkonnas.**

Parlament toetas 12. mail 2011. aastal inimõigusi käsitlevat terviklikku riiklikku tegevuskava, mis põhineb ÜRO organite, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) / demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo (ODIHR), Euroopa Nõukogu / rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni ning rahvusvaheliste inimõiguste organisatsioonide erisoovitustel. Selles sätestatakse meetmed väga mitmes valdkonnas, sh diskrimineerimisvastase poliitika rakendamiseks ning vähemuste ja eraelu puutumatus kaitsmiseks. Valitsusele tehti ülesandeks avaldada tegevuskava rakendamise kohta igal aastal konsolideeritud eduaruanne ning esitada see parlamendile iga aasta 1. aprilliks. Eduaruande üle arutletakse iga-aastastel konverentsidel. Tegevuskava koostati, konsulteerides pidevalt kodanikuühiskonna ja rahvusvaheliste organisatsioonidega.

2010. aasta juulis võeti vastu romade toetamise 2011.–2015. aasta tegevuskava pärast konsulteerimist kodanikuühiskonna ja romade kogukonna esindajatega. See oli tähtis samm, et tõendada valitsuse poliitilist tahet pöörata romade olukorra parandamisele eritählepanu. Edasised arutelud rahvusvaheliste organisatsioonidega näitasid, et tegevuskava oli võimalik veelgi konsolideerida. Ametivõimud tõid välja, et tegevuskavale on kavas lisada romade vahendajaid käsitlev uus peatükk. Valitsus muutis tegevuskava 2012. aasta jaanuaris, võttes arvesse rahvusvaheliste standarditega (eelkõige kaasamispoliitikaga) seotud soovitusi. Ta võttis samuti meetme, mille eesmärk oli tagada valitsuse keskpika kulutuste raamistiku muutmise teel vajalikud eelarvevahendid kava rakendamiseks. Rakendamine on juba alanud.

Inimõigusi käsitlevas riiklikus tegevuskavas sätestatakse teave seire ja hindamise ning samuti kava rakendamiseks eraldatavate ressursside kohta. Enamikku tegevustest rahastatakse siiski üldiste eelarveeralduste piires ning ainult üksikutele neist on ette nähtud konkreetsed eelarveeraldised. Ametiasutused vaatavad tegevuskulud üle igal aastal, tuginedes prioriteetidele, finantsvõimalustele ja hindamistulemustele.

Inimõigusi käsitlev riiklik tegevuskava ei hõlma meetmeid, mis on suunatud mõtte-, sisemise veendumuse ja usuvabadusele. Need aspektid hõlmatakse sisemise veendumuse, mõtte- ja

usuvabaduse seadusega, mis võeti vastu 27. detsembril 2011 ja mis on ususektide ja nende allüksuste seaduse läbivaadatud versioon, eesmärgiga viia riiklik õigus ja tavad kooskõlla rahvusvahelise õigusega. Uus seadus loob suhetes vähemuste ususektidega eeldatavasti varasemast parema dünaamika.

- **ÜRO ja Euroopa Nõukogu asjakohaste diskrimineerimisvastaste õigusaktide ratifitseerimine**

Moldova Vabariik on võtnud kohustuse esitada deklaratsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimist käsitleva konventsiooni artikli 14 alusel pärast võrdõiguslikkuse tagamise seaduse vastuvõtmist. Moldova Vabariik allkirjastas 2000. aastal 1950. aasta Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 12, kuid ei ole seda veel ratifitseerinud. Moldova ametiasutused on samuti väljendanud valmidust kaaluda pärast võrdõiguslikkuse tagamise seaduse vastuvõtmist protokoll nr 12 ratifitseerimist. Arutelud inimõiguste lepingutele Moldova Vabariigi sätestatud territoriaalsete piirangute kõrvaldamise üle on valitsuses käimas.

- **Moldova Vabariigi kodakondsuse omandamise eritingimused ja asjaolud**

Viidates Moldova Vabariigi kodakondsuse omandamise tingimustele ja asjaoludele, kinnitas valitsus 3. mail 2011 kodakondsust käsitleva 2. juuni 2000. aasta seaduse nr 1024-XIV muudatused ning muutis valitsuse otsust, mis käsitleb Moldova Vabariigi elanikkonda käsitlevaid tõendamiseeskirju. Parlament võttis muudatused vastu 9. juunil 2011. Muudatuste eesmärk oli kõrvaldada nende kodakondsuseta isikute takistused kodakondsuse omandamisel, kes vastavad seaduse artikli 12 lõike 2 alusel kodakondsuse omandamise tingimustele, kuid kes määrati kandma vanglakaristust kavatsetud kuritegude eest ning kellel on kanded karistusregistris või kellele oli nende taotluste läbivaatamise ajal esitatud kriminaalsüüdistus.

Moldova valitsus jätkas aktiivselt Transnistria olukorra lahendamist. 2012. aasta aprillis alustas Moldova valitsus koos *de facto* ametiasutustega Tiraspolis uuesti tsiviilõigusliku seisundi küsimuste kahepoolse töörühma tegevust. Praegu kohaldab riiklik registreerimisasutus erimeetmeid kodakondsuse kinnitamiseks ning riiklikele isikutunnistustele tasuta juurdepääsu andmiseks Transnistria piirkonna elanikele kooskõlas kodakondsust käsitleva 2. juuni 2000. aasta muudetud seadusega nr 1024-XIV ning valitsuse 9. septembri 2005. aasta otsusega nr 959 Transnistria piirkonnast pärit elanikkonna kodakondsuse ning dokumentide kinnitamise ohutusmeetmete kohta.

Moldova ametivõimude esitatud uusima teabe kohaselt on Moldova Vabariigi Transnistria piirkonnas elavale 229 489 kodanikule väljastatud Moldova passid, millest 175 764 passi on endiselt kehtivad (s.o ei ole aegunud). 2012. aasta esimese kolme kuu jooksul väljastasid Chişinău ametivõimud Transnistria elanikele 2 722 biomeetrilist passi. Infotehnoloogia- ja sideministeerium on koostöös justiitsministeeriumi ja siseministeeriumiga töötanud välja õigusraamistiku Transnistria piirkonnast pärit isikute tuvastamise menetlusteks dokumentide esmakordsel esitamisel, tuginedes lisateabele pereliikmete ja sugulaste kohta (vanemate isikut tõendavad dokumendid, abielutunnistused ja muud nõutavad dokumendid).

Eritähelepanu pööratakse eespool nimetatud õigusraamistiku tõhusa rakendamise tagamisele viisavabaduse tegevuskava teises etapis.

III. Järeldus

Alates ELi ja Moldova Vabariigi vahelise viisavabaduse dialoogi alustamisest 2010. aasta juunis ning Moldova ametivõimudele viisavabaduse tegevuskava esitamisest 2011. aasta jaanuaris on komisjon regulaarselt esitanud aruandeid Euroopa Parlamendile ja nõukogule

Moldova Vabariigi edusammude kohta viisavabaduse tegevuskava esimese etapi nelja teemarühma raames kindlaksmääratud kriteeriumide täitmiseks vajalike meetmete võtmisel.

Täpsemalt on esitatud kaks eduaruannet viisavabaduse tegevuskava rakendamise kohta (2011. aasta septembris ja 2012. aasta veebruaris)⁶. Teine eduaruanne koostati, tuginedes õigusraamistiku analüüsile, teemarühmade 2, 3 ja 4 raames 2011. aasta oktoobris ja novembris liikmesriikide ekspertide osalusel korraldatud hindamissmissioonide tulemustele ning Moldova Vabariigi eduaruannetele viisavabaduse tegevuskava rakendamise kohta.

Lisaks kõnealusele intensiivsele viisavabaduse tegevuskavaga seotud aruandlusele on komisjon samuti jätkanud Moldova Vabariigi edusammude jälgimist viisavabaduse tegevuskava asjakohastes valdkondades järgmiste koostöövormide raames:

- 1) ELi ja Moldova Vabariigi ühine viisarežiimi lihtsustamise komisjon;
- 2) ELi ja Moldova Vabariigi ühine tagasivõtukomisjon;
- 3) ELi ja Moldova Vabariigi ühise allkomisjoni nr 3⁷;
- 4) ELi ja Moldova Vabariigi liikuvuspartnerlus.

Igas nimetatud komisjonis ja raamistikus toimub kõrgetasemeline dialoog ja koostöö ELi ja Moldova Vabariigi vahel. Viisarežiimi lihtsustamise ja tagasivõtu ühiskomisjonide kõige hiljutisemate kohtumiste ajal, mis toimusid Chişinăus 23. mail 2012 (ELi liikmesriikide osavõtul), hindas komisjon mõlema lepingu rakendamist üldjoontes rahuldavaks.

ELi ja Moldova Vabariigi vaheline viisavabaduse dialoog on osutunud reformide edendamise tähtsaks vahendiks mitte ainult õigus- ja siseküsimuste valdkonnas, vaid ka mujal. Moldova Vabariigi tehtud edusammud viisavabaduse tegevuskavaga hõlmatud nelja teemarühma eri valdkondades on olnud viimasel kahel aastal pidevad ja tulemuslikud, näidates Moldova ametivõimude suurt pühendumust ja jõupingutusi viisavabaduse tegevuskava rakendamise kui prioriteedi sätestamisel oma seadusandlikus ja halduslikus tegevuskavas.

Viisavabaduse tegevuskava esimese etapi raames nõutud seadusandlikud meetmed on lõpuks vastu võetud. Nende hindamine, mille viisid läbi komisjoni talitused, Euroopa välisteenistus ja samuti liikmesriikide eksperdid, näitab, et need on kooskõlas viisavabaduse tegevuskava neljas teemarühmas ette nähtud kriteeriumidega.

Sellest hoolimata jätkab komisjon dialoogi edasiste etappide vältel õigus- ja poliitilise raamistiku koordineerimist ja järelevalvet, eesmärgiga hinnata, kas tegevuskava nelja teemarühma raames võetakse tulemuslikult vastu ning viiakse ellu vajalikud rakendusmäärused. Lisaks sellele pöörab komisjon eritähelepanu sellele, et Moldova Vabariik määraks vajalikud finants- ja inimressursid nimetatud õigusaktide ja nende rakendusmääruste rakendamiseks.

Tuginedes eespool nimetatud pideva seire ja hindamiste tulemusele, on Moldova Vabariik komisjoni hinnangul lõpuks täitnud kõik viisavabaduse tegevuskava esimese etapi kriteeriumid ning seega võib alustada kriteeriumide täitmise hindamist viisavabaduse tegevuskava teise etapi raames.

⁶ (SEK(2011) 1075 (lõplik)), (SWD(2012) 12 (final)).

⁷ Allkomisjon nr 3: toll, piiriülene koostöö, rahapesu, uimastid, ebaseaduslik ränne.